

Dr. Jasmina Talam

Muzička akademija, Sarajevo

TAMBURA SA DVIJE ŽICE U NARODNOJ MUZIČKOJ TRADICIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Sažetak

U Bosni i Hercegovini egzistira veliki broj kordofonih instrumenata tipa dugovrate leute. U narodu su poznate pod zajedničkim imenom tambure. Jedna od njih je tambura sa dvije žice. Ovaj članak ima za cilj da pruži kratke informacije o tamburi sa dvije žice u Bosni i Hercegovini. Opisana je historijska pozadina i terminologija, a potom ergologija, materijal potreban za izgradnju i graditeljska praksa, dijelovi instrumenta, kao i uloga tambure i njeno razumijevanje u praksi narodnu glazbu.

Ključne riječi: tambura sa dvije žice, narodna muzička praksa, Bosna i Hercegovina.

NA PROSTORU BOSNE I HERCEGOVINE SUSREĆE se veliki broj kordofonih instrumenata, tipa dugovrate leute koji su u narodu poznati pod zajedničkim imenom *tambure*. Smatraju se tradicionalnom, a ne autohtonom tekovinom. Sa Arabijskog poluotoka su preneseni u Tursku, a širenjem Osman-skog carstva, u XV i XVI stoljeću, na Balkanski poluotok.

U Bosni i Hercegovini su se koristile različite varijante i tipovi kao što su: bo-

zuk, tambure sa dvije i tri žice, karaduzen, bugarija, šargija, polusaz (ili polušargija) i saz. Nepovoljni historijski, politički, društveno-ekonomski i drugi uvjeti doprinijeli su odumiranju nekih tipova dugovratih leuta. Veoma značajno mjesto u životu stanovništva sjeverozapadnog dijela Bosanske Krajine zauzimala je tambura sa dvije žice. O njenom postojanju svjedoče pisani podaci iz druge polovine XIX stoljeća. U predgovoru treće knjige "Hrvatske narodne pjesme" dr. Luka Marjanović je zabilježio imena nekoliko kazivača koji su uz tamburu sa dvije žice pjevali pripovjedne pjesme. Među njima se pominju Ćerim Čajić iz Cazina i Mehmed Kolak – Kolaković iz Orašca kod Bihaća. Hamdija Kreševljaković navodi da je u Cazinu i okolini "doskora bilo odličnih narodnih pjevača koji su pjevali junačke pjesme uz tamburu na begovskim odžacima i kahvama. Neki ma bijaše pjevanje jedino zanimanje, dok su se drugi bavili uz to i drugim poslovima." (Kreševljaković 1934:86-113)

U istom članku, Kreševljaković pominje i Ćerima Čajića kao najznamenitijeg pjevača prve polovine XIX stoljeća. "Bio je

pjevač zadnjeg ostrožačkog kapetana Murat-bega, a znao je, kako kažu, 366 pjesama. Umro je 1845. godine u Cazinu. Sin mu Mahmut i unuk Mašo također su pjevači. Mašo je i danas živ i zdrav, mada mu je 90 godina. “*Ibid.*:113)

Jedini podatak koji govori o postojanju tambure sa dvije žice van prostora Bosanske Krajine ostavio je Matija Murko. Tokom svojih istraživanja 1930. godine na području Tuzle, Murko je zabilježio: “Od istaknutih muslimanskih pjevača u Tuzli umro je godine 1925. Smaić iz sela Bašigovci, starac od 80 godina koji je pjevao uz tamburu s dvije žice.” (Murko 1951:109)

U novije vrijeme, pjevanje uz tamburu sa dvije žice zabilježili su Cvjetko Rihtman i Vlado Milošević. Marta 1954. godine, Rihtman je snimio pjevanje i sviranje Osmana Mušića (Mahmića sela kod Bosanske Krupe, 1897.). Osman Mušić je, između ostalog, pomenuo pjevače i svirače Hasu Mušića iz Otoke, Mehmeda Šišića iz Bužima i Munira Halilovića iz Jezerskog kod Bužima, od kojih je on učio pjevati i svirati tamburu. Deset godina kasnije, u selu Podzvizd kod Velike Kladuše, Cvjetko Rihtman je snimio Šerifa i Saliha Mustedanagića (Podzvizd kod Velike Kladuše, 1941.). Navedeni snimci su pohranjeni u legatu Cvjetka Rihtmana na Muzičkoj akademiji u Sarajevu. Sa snimaka se može zaključiti da je, u to doba, u Bosanskoj Krajini bilo dosta dobrih tamburaša, osobito u Bihaću, Bužimu, Cazinu i Pećigradu. U radu “Narodna muzička tradicija jajačkog sreza” (1953.) Cvjetko Rihtman navodi da su se i na ovom prostoru pjevale pripovjedne pjesme uz tamburu sa dvije žice. Tokom 1955. godine Vlado Milošević je snimio pjevanje i sviranje Muje Šisteka iz sela Zgon kod Ključa i Arifa Jusića iz Lubarde kod Bužima. Kao dobre kazivače, Milošević pominje Osmana Mušića i Ibrahima Nuhanovića iz Cazina.

Prema podacima koji potiču iz Zemaljskog muzeja u Sarajevu i Etnografskog

muzeja u Zagrebu, može se zaključiti da je i srpsko stanovništvo u okolini Ključa koristilo tamburu sa dvije žice. Graditelji tih tambura su bili Mladen i Petar Marković. Tambure su, najčešće, imale isti broj i raspored perdeti na vratu instrumenta. Ipak, pitanja repertoara, funkcije i rasprostranjenosti tambure sa dvije žice koje je sviralo srpsko stanovništvo ostaje nepoznanica. Može se samo pretpostaviti da je njihova funkcija bila slična funkciji tambure koju je koristilo muslimansko stanovništvo.

Nažalost, danas o tamburi sa dvije žice možemo govoriti samo na osnovu dosad prikupljenih podataka i postojećih snimaka. Višegodišnji slab interes mladih i posljednji rat koji je ostavio nesagledive posljedice na prostoru Bosanske Krajine, doprinijeli su da tambura sa dvije žice postane samo dio naše prošlosti.

Terminologija

Tambura sa dvije žice je, na gotovo svim lokalitetima na kojima je korištena, imala naziv tambura ili tamburica (Bosanska Gradiška, Ključ, Bužim, Bihać, Cazin, Bo-

Slika 1. Mehmed Kolak – Kolaković iz Orašca kod Bihaća

sanska Krupa). Osman Mušić je naziva pivačka tambura. U svom radu "Orijentalni uticaji u tradicionalnoj muzici Bosne i Hercegovine" Cvjetko Rihtman, također, daje naziv pivačka tambura uz objašnjenje da su se uz nju pjevale "krajišnice" – muslimanske epske pjesme uže Krajine. (Rihtman 1982:16) Nažalost, nije zabilježen veći broj naziva za pojedine dijelove instrumenta.

Kutla

kutljača	Donja Dolina (Bosanska Gradiška), Bosanska Krupa
trup	Zgon (Ključ)
guto	Mahmića Selo (Bosanska Krupa)

Vrat

vrat	Donja Dolina, Busije (Ključ)
držak	Mahmića Selo
kusalo	Mahmića Selo

Daska

daska	Donja Dolina, Bosanska Krupa, Mahmića Selo

Otvori na daski

glasnice	Bosanska Krupa
rupice	Mahmića Selo

Kobilica

kobilica	Busije, Bosanska Krupa
konj	Mahmića Selo

Zapinjač

zapinjač	Busije (Ključ)
ispustak	Bosanska Krupa

Perde

perde	Lubarda (Bužim), Bosanska Krupa

Čivije

čivije	Donja Dolina, Bosanska Krupa, Mahmića Selo
kiševi	Mahmića Selo

Terzijan

terzijan	Bosanska Krupa, Mahmića selo, Lubarda (Bužim)

Ergologija

Ergološko istraživanje tambure sa dvije žice vršeno je na osnovu dostupnih instrumenata, sačuvanih u Zemaljskom muzeju u Sarajevu i Etnografskom muzeju u Zagrebu, kao i pisanih podataka i slika koje potiču iz XIX i XX stoljeća. Veoma značajno je i kazivanje Osmana Mušića koje je, 1954. godine, snimio Cvjetko Rihtman¹.

Kao i ostali kordofoni instrumenti tipa dugovrate leute, tambura sa dvije žice se sastoji iz dva osnovna dijela: rezonantnog tijela i vrata. Rezonantno tijelo čine kutljača i daska. Kutljača je mala i plitka i susreće se u različitim oblicima.

Na starijim instrumentima kutljače su tesane "na brid" ili zaobljene i jednim širim rebrom podijeljene na dvije simetrične polovine. Na nekim tamburama nalaze se jedna do dvije rupice na strani kutljače koja je okrenuta prema sviraču. Preko kutljače je postavljena daska na kojoj se nalaze zapinjač i kobilica. Zapinjač je integralni dio daske i nalazi se na donjem dijelu. Na zapinjaču su napravljena dva proreza na koji se kače žice. Kobilica je veoma mala i ima funkciju da odigne žice od daske. Sa donje strane ravna i zalijepljena na dasku, a sa gornje strane je blago zaobljena i ima dva proreza za žice. Na dasci su izbušene rupice – glasnice, a njihov broj, raspored i veličina su različiti. Glasnice poboljšavaju rezonanciju, odnosno bolje širenje zvučnih titraja iz unutrašnjeg dijela kutle. Na gornju stranu kutljače se nadovezuje vrat. Dužina vrata, kao i dužina cijele tambure varira od instrumenta do instrumenta. Vrat je prav i najširi u donjem dijelu, u kojem se spaja sa kutljačem.

Na vrhu vrata napravljene su dvije rupe za čivije, pomoću kojih se zatežu prazne

¹ Razgovor sa Osmanom Mušićem, snimljen je na traci 21b pohranjenoj u legatu Cvjetka Rihtmana na Muzičkoj akademiji u Sarajevu.

Slika 2. Kutljača tambure s dvije žice Osmana Mušića, Zemaljski muzej u Sarajevu, inv. broj 14956/II (stari broj 1/101)

žice i dovode do napetosti kojom se ostvaruje željena visina tona. Jedna čivija se postavlja sa gornje, a druga sa prednje strane instrumenta.

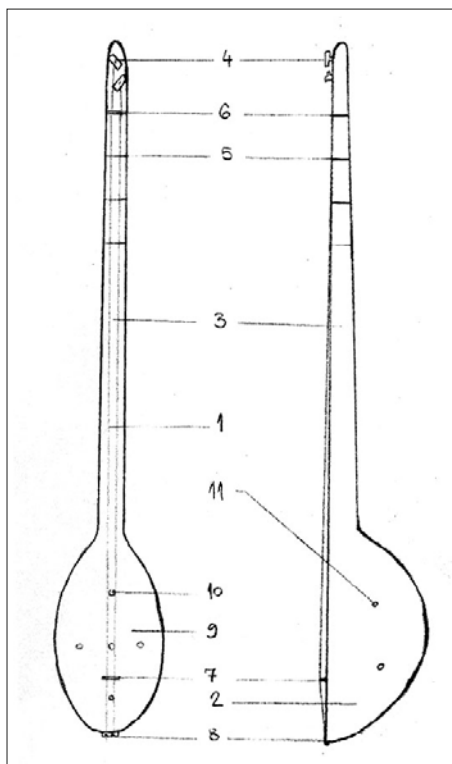
Niže čivija se nalazi jastuk na kojem su dva proreza za žice. Jastuk, kao i kobilica, ima funkciju da odigne žice od instrumenta. Na vratu se, niže jastuka, nalaze tri perdeteta između kojih su polja za pritiskanje žica. Žice tambure se okidaju terzijanom koji se pravi od volovskog roga ili od trešnjeve kore.

Tehnologija izrade

Tokom prikupljanja građe za ovaj rad nije bilo direktnih kontakata sa graditeljima tambura sa dvije žice. Zbog toga će postupak gradnje i materijali koji su se koristili za izradu biti opisani kroz dostupne podatke dosadašnjih istraživača. Za proučavanje tehnologije izrade tambura sa dvije žice veoma su značajni opisi instrumenata iz muzejskih arhiva u kojima, između osta-

log, stoji da su sve tambure pravili domaći graditelji. Nažalost, u dosadašnjim istraživanjima zabilježeno je ime samo jednog graditelja tambura sa dvije žice. Riječ je o Hasanu Ljubijankiću iz sela Ljubijankići, pored Cazina koji je napravio tamburu Osmana Mušića.

Tambura sa dvije žice se pravila od jednog komada drveta oraha ili brijesta. Drvo se odsijecalo od 80 cm do jednog metra dužine i cijepalo na četiri jednaka dijela od kojih se prave četiri tambure. Dimenzije tambura su se značajno razlikovale. Dužina cijele tambure se kretala od 63,50 cm do jednog metra. Od te dužine, jedna trećina je dužina kutljače, a dvije trećine su dužina vrata. Širina kutljače se kretala od 10 cm do 21 cm. Graditelji su formirali oblik kutljače na različite načine. Najčešći oblici

Crtež 1. Tambura sa dvije žice. Dijelovi tambure sa dvije žice: 1. žice 6. jastuk 11. rupice na kutljači, 2. kutljača 7. kobilica, 3. vrat 8. zapinjač, 4. čivije 9. daska, 5. perdeteta 10. glasnice

Slika 3. Oblik kutljače tambure Osmana Mušića, Zemaljski muzej u Sarajevu, inv. broj 14956/II (stari broj 1/101)

donjeg dijela kutljače su blago zaobljeni i podsjećaju na dublju drvenu kašiku, u narodu poznatu kao kutljaču.

Tambura iz Busija kod Ključa ima zaobljen donji dio kutljače koji je jednim širim rebrom podijeljen na dvije simetrične polovine. Također, susreću se i primjerci tambura, čija je kutljača ugaonog oblika koje nalikuju drvenom koritu. Graditelj dubi unutrašnjost kutljače i tanji strane do 0,5 cm debljine. Sa jedne ili sa obje bočne strane, graditelji su bušili po jednu rupu, prečnika od 0,2 do 0,5 cm. Kutljača se pokrivala jelovom daskom. Daska se mogla oblikovati u različitim oblicima. Važno je da svojim oblikom i dimenzijama odgovara kutljači. Daska se tanjila i do 0,2 cm. Oblikovana daska se, prirodnim ljepilom lijepila za kutljaču. Na dasci su se, također, pravile rupice. Najčešće se susreće četiri do osam rupica različitog rasporeda i promjera. Na donjem dijelu daske se oblikovalo malo ispupčenje na kome su se pravila dva proreza koja su služila za kačenje žica. Na

donjoj polovini daske se postavljala kobilica, napravljena od tvrdog drveta. Širina kobilice je mogla biti do 1,5 cm, a visina je ovisila od toga koliko treba odučiti žice od instrumenta.

Izradom kutljače i daske završeni su radovi na rezonantnom tijelu. Graditelj je, potom, pristupao obradi vrata. Dužina vrata se kretala od 40 do 65 cm, a širina od 3 do 4,5 cm. Vrat je najširi u donjem dijelu, u kojem je vezan za kutljaču, dok se prema vrhu blago sužavao. Vrh vrata se mogao različito oblikovati. Kod većeg broja tambura je prav, dok se nalaze primjeri i pužoliko oblikovanih. Na gornjem dijelu vrata graditelji su bušili dvije rupe u koje su se postavljale čivije. Čivije se prave od tvrdog drveta.

Nakon oblikovanja osnovnih dijelova tambure, graditelji su izrađivali manje, ali veoma značajne dijelove. Jastuk se pravio od manjeg komada drveta. Na pojedinim tamburama jastuk je bio i integralni dio vrata. U slučajevima da se jastuk pravio

Slika 4. Daska tambure Osmana Mušića, Zemaljski muzej u Sarajevu, inv. broj 14956/II (stari broj 1/101)

zasebno, sa donje strane je bio ravan i lijepio se za vrat, a sa gornje je imao dva proreza za žice. Morao je biti onoliko širok koliko je bilo potrebno da se žice odignu od instrumenta. Niže jastuka su se postavljala tri perdeteta. Perdeteta su se pravila od drveta ili od žice. Drvena perdeteta su se lijepila za vrat, dok su se metalna omotavala ili utiskivala u vrat. Graditelji su ih postavljali na određenom rastojanju koje se određivalo po sluhu ili prema uzorku mjera.

Po završetku izrade, graditelji su postavljali žice na instrument. Žice su se ku-

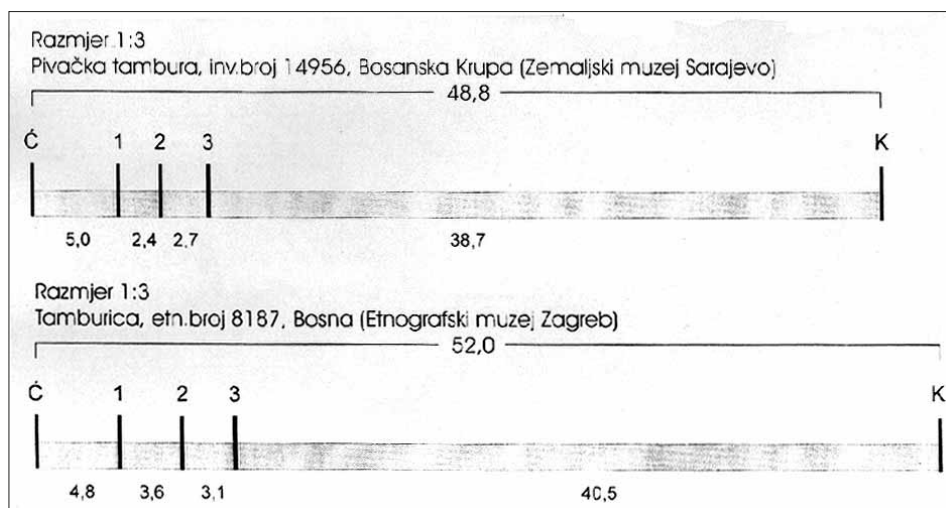
povale i obje su bile iste debljine od 0,2 do 0,3 mm. Terzijan, kojim su se okidale žice, uvijek se pravio od volovskog roga.

Karakteristike tonskih odnosa

Zvuk na tamburi sa dvije žice dobivao se okidanjem žica pomoću terzijana. Prije nego počne svirku, svirač ugađa ili dogoni obje žice na istu visinu. Ugađanje tambure sa dvije žice se vršilo po sluhu. S obzirom da su sve tambure sa dvije žice imale samo tri perdeteta, mogao se izvesti sljedeći tonski niz:

Slika 5. Tambura sa dvije žice, eksponat Etnografskog muzeja u Zagrebu, etn.zb. 8187, Bosna

Crtež 2. Uzorci mjera tambura sa dvije žice

polje 0 1 2

Prazna žica daje ton g1, a pritiskom prvog i drugog polja dobivaju se tonovi as1 i b1. Prema mjerenjima Vlade Miloševića, prazna žica g i ton as koji se nalazi na prvom polju nisu uvijek bili u polustepenom odnosu. Njihov odnos je 147c i zvuči između male i velike sekunde. Također, mala terca g – b iznosi 275 c. Vlado Milošević smatra da, u toku sviranja, ton as oscilira, a da njegova visina ovisi od toga kojom jačinom svirač pritisne žicu. Milošević je zabilježio tri pjesme Muje Šisteka iz Zgona kod Ključa i utvrdio da su sve tri pjesme izvedene uz drugačije ugođenu tamburu. Obje prazne žice su prvi put bile ugođene na ton d1, drugi put na g1, a treći put na as1. Pritom, pjevanje je uvijek počinjalo tonom f1, a pjevaču nije smetalo što je tambura drugačije ugođena. Pjevač je, tokom izvođenja, znao mijenjati intonaciju pjevanja.

Na primjeru Arifa Jusića iz Lubarde kod Bužima se primjećuje da je tokom svi-

ranja jednog primjera mijenjao štim tambure. Na početku su obje žice bile ugođene na ton g1, a tokom sviranja štim je promijenjen na ton fis1.

Tehničke mogućnosti

Svirka na tamburi sa dvije žice je bila veoma jednostavna. Svirač je držao terzijan u desnoj ruci i okidao jednu ili obje žice. Prvim (kažiprstom), drugim i trećim prstom lijeve ruke pritiskao je polja između perdeti. U rijetkim prilikama, palcem lijeve ruke pritiskala se i gornja žica. Svirač bi svirao sjedeći, a tamburu držao u vodoravnom položaju u odnosu na položaj tijela.

Broj i raspored perdeti na tamburi sa dvije žice jasno ukazuje na činjenicu da njene tehničke mogućnosti nisu velike. Prema dosadašnjim istraživanjima, može se zaključiti da je ova tambura, sa veoma malim tonskim nizom, veću funkciju imala u ritmičkom nego u melodijskom smislu. Jedina zabilježena tehnika sviranja na tamburi sa dvije žice je kucanje. Moglo se izvoditi u jednom ili u oba smjera. Početni udarac svirača uvijek je bio prema donjoj strani instrumenta.

Primjer 1:

Tokom sviranja, kucanje se moglo usporavati ili ubrzavati. Važno je i istaći da pjevač nije nikada izvodio čitavu pjesmu. Nakon jedne sadržajne cjeline se pravila pauza koja se nazivala “zaoštraj”. Nakon “zaoštraja” uslijedio bi instrumentalni uvod na tamburi, a potom bi se nastavilo i pjevanje. Vlado Milošević je opisao pjevanje Arifa Jusića u kojem daje detaljno objašnjenje izvođenja jedne pjesme uz tamburu sa dvije žice.

“Iz primjera br. 8 vidi se da pjevač ne pjeva jednolično i monotono. Na pojedinim mjestima iz arizono melodijskog recitovanja on prelazi u uprošćenije, silabičko recitovanje bez pratnje tambure, a zatim izvodi mali intermeo na tamburi (bez pjevanja), da bi opet nastavio melodijsko recitovanje uz pratnju tambure, itd.. Iako se iz ovog primjera (8) vidi kako pjevač tretira pjevani tekst, ovdje ću analizirati 65 stihova ove pjesme: 1) instrumentalni uvod na tamburi; 2) melodijsko recitovanje 30 stihova uz pratnju tambure, od kojih su prva tri, kao uvod, pjevana gipkije i sa širim obimom (ambitus čista kvinta); 3) četiri stiha bez pratnje tambure, a na kraju četvrtog stiha priključuje se svirka tambure koja se nastavlja u obliku malog instrumentalnog intermea; 4) ponovo počinje recitovanje – kazivanje bez instrumentalne pratnje (u ovom dijelu, pjevač je odrecitovao, u sporijem tempu, samo 5 stihova); 5) nekoliko otkucaja na tamburi; 6) opet melodijsko recitovanje četiri stiha uz prat-

nju tambure; 7) iza riterdanda četvrtog stiha, brže kucanje tambure, zatim mala pauza. Poslije pauze: 8) mali uvod od nekoliko motiva na tamburi; 9) melodijsko recitovanje pet stihova uz pratnju tambure; 10) mali intermeo na tamburi od nekoliko motiva; 11) melodijsko recitovanje od pet stihova uz pratnju tambure 12) intermeo na tamburi od sedam motiva; 13) kazivanje – recitovanje pet stihova bez pratnje; 14) opet mali intermeo na tamburi i najzad; 15) kazivanje – recitovanje sedam stihova bez pratnje tambure.” (Milošević 1956:10)

Pjevanje i sviranje Osmana Mušića bi se moglo opisati na isti način. Tokom izvođenja, Mušić je veliku pažnju posvećivao izlaganju teksta. Trudio se, kao i ostali pjevači i svirači, da stalno održi pažnju slušaoca. Male melodijske mogućnosti tambure sa dvije žice nadomještali su čestim promjenama tempa, različitim ritmičkim motivima, kao i međusobnim preplitanjem glasa i tambure.

Repertoar

Tambura sa dvije žice je bila solistički instrument. Na osnovu dosadašnjih istraživanja, može se zaključiti da je bila vezana isključivo za izvođenje pripovjednih pjesama. O tome svjedoče svi pisani podaci koji potiču iz druge polovine XIX i iz XX stoljeća. Bila je veoma omiljen instrument uz koji se čuvalo sjećanje na događaje i ličnosti iz starije i novije historije. Pjesme su imale i po nekoliko stotina stihova i predstavljale živu historijsku građu određene društvene zajednice. Cvjetko Rihtman ih naziva “krajišnicama”. Osman Mušić kaže da su narodni svirači sastavljali pjesme. Kao primjer navodi Arifa Jusića i kaže da je “spiv'o od novoga rata pjesmu jednu koja je ogromna, tako da se ima šta čuti”.

U legatu Cvjetka Rihtmana nalaze se snimci pjevanja uz tamburu sa dvije žice iz sela Podzvizd kod Velike Kladaše. U tom selu je snimljeno sviranje tambure sa dvi-

Agon - Mljuc

♩ = 76

♩ = 84

slas.

Ml, pro-ot-li - se   dvi tuc - oke
 di - roj   ke,
 Ml, u si - ga - tu   gra - da ka - no - no - no,
 Ml, o - no coi - le   za no - di - lju da - na,

The image displays a musical score for a two-stringed tambura. It consists of five systems, each with a vocal line and a tambura accompaniment line. The lyrics are written in Cyrillic script. The music is in a 2/4 time signature and features a characteristic rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes.

Lyrics (Cyrillic):

1. *Ај, јес је рџи - на му - ха до - дџа - ја - ла.*

2. *Ај, не је су - ла се - дам го - дџи' да - на*

3. *Та - хо ле - ја о - не у зџи - да - на.*

4. *Над је дру - ге на - та - ла на - дџи - ја,*

5. *а да си - дџи - мо од си - ге - та ба - на,*

Primjer 2. Pjevanje Muje Šisteka (1897.) iz Zgona kod Klučica

je žice u paru sa šargijom. Riječ je o pjesmi "Zaplakala stara majka Džeferbegova" koju su izveli: Hašim Mustedanagić – šargija, Salih Mustedanagić – tambura sa dvije žice; zavodio je Šerif Mustedanagić, a pratili su Hasan Hušidić i Salih Mustedanagić. Ovo je, koliko je dosad poznato, jedini snimak na kome se tambura sa dvije žice može čuti u paru sa drugim instrumentom. Također, pjesma koja je izvedena, ne pripada kategoriji pripovijednih pjesama.

Funkcija

U vrijeme vladavine Osmanlija, pjevanje uz tamburu sa dvije žice se redovito moglo čuti u kahvama i na odžacima imućnijih ljudi. U vremenu u kojem selo prihvata tamburu narod se okupljao na večernjim sijelima i to najčešće tokom mjeseca ramazana i slušao pjevanje uz tamburu sa dvije žice. Kako kazuje Osman Mušić, pjevanjem uz tamburu sa dvije žice su se uveseljavale duge zimske noći. Ljudi bi slušali pjevanje, razgovarali o pjesmi, njenom nastanku i sadržaju. Vrlo brzo je stekla popularnost po selima sjeverozapadne Bosne, tako da su je seoski mladići uvijek nosili sa sobom.

Prema tvrdnji Vlade Miloševića, tambura je donekle nadomještala drugi glas. Pjesmama je donosila instrumentalni uvod i popunjavala pauze u pjevanju u obliku malog intermeccia. Pjevači su veliku pažnju posvećivali logičkom sadržaju. S druge strane, pjesme su, kod slušalaca, izazivale određena osjećanja, koja su tokom večeri postajala predmet njihovih razgovora.

Kako su se mijenjali uvjeti života, mijenjala su se i interesovanja, a s njima i svakodnevne životne navike. Pjesme koje su pripadale starijoj muzičkoj tradiciji, kao i instrumenti koji su ih pratili, predstavljali su simbol davnih događaja, situacija i prilika. Zbog toga su, postepeno, gubili svoje mjesto i ustupali ga suvremenijim in-

strumentima i pjesmama koje su bile više osobne prirode, osobito ljubavnim.

Rasprostranjenost

Tambura sa dvije žice je nekada bila veoma popularna na prostoru sjeverozapadne Bosne, osobito u njenim pograničnim dijelovima. Koliko je poznato, sviralo ga je isključivo muslimansko stanovništvo. Izvodi nam kazuju da se u XVIII i početkom XIX stoljeća koristila u urbanim sredinama kao što su Ključ, Cazin, Bihać, Bosanska Krupa i Bosanska Gradiška. Sredinom XIX stoljeća tambura sa dvije žice postaje veoma popularna i u seoskim sredinama. Osim u navedenim gradovima, tambura sa dvije žice se svirala i na teritoriji općina Bužim, Velika Kladuša i Pećigrad.

Jedini podatak o postojanju ove tambure van prostora sjeverozapadne Bosne ostavio je Matija Murko, koji je zabilježio da se u Tuzli i okolini svirala tambura sa dvije žice.²² Iz razgovora sa brojnim kazivačima moglo bi se zaključiti da, čak ni oni stariji, nisu nikada čuli da se u Tuzli i okolini svirala ova tambura.

U godinama poslije Drugog svjetskog rata tambura je i dalje imala značajnu popularnost. Sedamdesetih godina prošlog stoljeća postepeno opada interes za ovu vrstu tradicionalne narodne muzičke umjetnosti. Posljednji rat, koji je na prostoru sjeverozapadne Bosne imao nesagledive posljedice, doprinijeo je da tambura sa dvije žice postane samo dio naše prošlosti.

Abstract

A great number of chordophonical instruments of a long-necked lutes type exist in the territory of Bosnia and Herzegovina. People call them a general name—tambou-

²² Ranije je utvrđeno da je Matija Murko imao određene propuste u svom radu. U proučavanju guslarske muzike, ostavio je podatak da je Lazar Radak bio jedini guslar u Gerzovu (Šipovo), što se brojnim terenskim istraživanjima utvrdilo kao netačno. Zbog toga i ovaj podatak uzimamo sa velikom rezervom.

ras. One of them is the tambura with two strings. This article is attempt to give short information about tamboura with two strings, chordophonical instruments of a long-necked lutes type in Bosnia and Herzegovina. In a matter of fact, the author tried to draw up by historical background and terminology. Afterwards, the author described tambouras view, material necessary for the building and builders practice, parts of instrument, as well as tamboura's role and its meaning in the folk music practice. **Keywords:** tambura with two strings, folk music practice, Bosnia and Herzegovina

Literatura

1. Ćurčić, Vejsil. 1935. "Sarajevska čalgija". *Glasilo HD "Napredak"*. IX. 1. Sarajevo:3-7
2. D' Erlanger, Rodolphe.1930. *La Musique Arabe. tome premier (Al - Farabi, Kita-bu l-musiqi al-kabir)*. Liveres I et II, Paris.
3. Dević, Dragoslav.1977. *Etnomuzikologija III*. Beograd: Univerzitet umetnosti u Beogradu.
4. Evans, Artur. 1983. *Pješke kroz Bosnu i Hercegovinu tokom ustanka augusta i septembra 1875. godine*. Sarajevo: Veselin Masleša.
5. Ekici, Savas. 2004. *Baglama egitimi*. Gaziantep: Gaziantep Universitesi Basimevi..
6. Farmer, G. H.1986. *A History of Arabian Music to the 13th Century*. London.
7. Gazimihal, Mahmut. 1955. "Uvodni pogledi na azijsko porijeklo nekih turskih muzičkih instrumenata" *Sarajevo: Bilten Instituta za proučavanje folklor*. III:125 - 132.
8. Jenkins, J. and Olsen, P. R.. 1976. *Music and Musical Instruments in the World of Islam*. London: Norniman Museum.
9. Kreševljaković, Hamdija. 1934. "Cazin i okolina". *Narodna uzdanica. Kalendar za 1935*. Sarajevo: 86-113.
10. Milošević, Vlado. 1956. *Bosanske narodne pjesme II*. Banja Luka: Muzej Bosanske Krajine.
11. Milošević, Vlado. 1962a. "Tambura i harmonika u bosanskom varoškom pjevanju". Banja Luka: *Zbornik krajiških muzeja I*: 132-134
12. Milošević, Vlado. 1962b. "Saz", Banja Luka: *Zbornik krajiških muzeja I*: 136-144
13. Rihtman, Cvjetko. 1982. "Orijentalni uticaji u tradicionalnoj muzici Bosni i Hercegovina". *Narodno stvaralaštvo. Folklor*. XXI.82 - 84:10-21.